

වයඹ පළාත් අධ්‍යාපන දෙපාර්තමේන්තුව
Provincial Department of Education - NWP

11 S III

පළමු වාර පරීක්ෂණය - 11 ශ්‍රේණිය - 2020
First Term Test - Grade 11 - 2020

බුද්ධ ධර්මය - පිළිතුරු පත්‍රය

I පත්‍රය

ප්‍රශ්න අංකය	පිළිතුරු අංකය	ප්‍රශ්න අංකය	පිළිතුරු අංකය	ප්‍රශ්න අංකය	පිළිතුරු අංකය	ප්‍රශ්න අංකය	පිළිතුරු අංකය
1	2	11	1	21	1	31	3
2	1	12	2	22	2	32	4
3	3	13	4	23	3	33	1
4	4	14	4	24	4	34	2
5	1	15	3	25	3	35	3
6	2	16	2	26	3	36	4
7	3	17	1	27	2	37	4
8	4	18	2	28	1	38	3
9	1	19	3	29	1	39	2
10	2	20	4	30	2	40	3

II පත්‍රය

- (1) (i) ආලාර කාලාම, උද්දකරාම පුත්ත, හග්ගව (10 - 24 පිටු)
- (ii) කාම තණ්හා, භව තණ්හා, විභව තණ්හා (10 - 85 පිටු)
- (iii) ශ්‍රීමත් අනගාරික ධර්මපාලතුමා (11 - 47 පිටු)
- (iv) අලෝභ, අදෝස, අමෝහ (10 - 24 පිටුව 11 - 70 - 71 පිටුව)
- (v) මහල්ලෙක්, ලෙඩෙක්, මළකඳක්, පැවිදි රුවක, (10 පිටුව 3)
- (vi) ගිලනුන්ට උපස්ථාන කරන්නා මට උපස්ථාන කරන්නේ ය. (11 - 8 පිටු)
- (vii) කොණ්ඩඤ්ඤ බමුණා මහා ප්‍රජාපතී ගෝතමිය
- (viii) සස ජාතකය (10 - 120 පිටුව)
- (ix) වට්ට ගාමිණී (වලගම්බා රජු) දුටුගැමුණු රජතුමා (10 - 38 පිටුව 10 - 103 පිටුව)
- (x) අනුවණයන් ඇසුරු නොකිරීම නුවණැතියන් ඇසුරු කිරීම (11 - 65 පිටුව)

- (2) (i) නැගෙනහිර - මව්පියන්
 දකුණ - ගුරුවරුන් (10 - 50 පිටුව)

- (ii) මව්පියන් පෝෂණය
 දෙමාපිය කටයුතු සොයාබලා ඉටුකරදීම
 කුල පරපුර හා සිරිත් විරිත් ආරක්ෂා කිරීම
 දෙමාපියන්ගෙන් හිමි වූ දේ රැකගැනීම
 මියගිය පසුව පින් අනුමෝදන් කිරීම (10 - 51 පිටුව)

- (iii) සද්සාවලින් දැක්වෙන සමාජ කණ්ඩායම් එකිනෙකාට යුතුකම් හා වගකීම් ඉටුකළ යුතුය. එවිට ධාර්මික නොබිඳුන සම්බන්ධතා ගොඩනැගේ. යුතුකම් ඉටුකිරීම වන්නේ එකිනෙකාට සංග්‍රහ කිරීමය. එම ආචාර ධර්ම නිසා සමාජ කොටස් අතර විශ්වාසය වැඩි වී ඔවුන්ගේ අභිවෘද්ධිය ඇතිවේ.
 දෙමාපියන් හා දරුවන් අතර ඇතිවන නොමනාපකම් නිසා දුකට පත්ව පිරිස් බොහෝය. තම යුතුකම් නිසි පරිදි ඉටුකිරීමෙන් සාමයෙන් සමගියෙන් පවත්වන මව්පියන් හා දුදරුවෝ සැනසිලිදායක ජීවිත ගත කරති. නිසි කලට නිසි ලෙස යුතුකම් ඉටුකිරීම දෙපිරිසේම යහපත සඳහා ඉවහල් වේ.

ගුරු ශිෂ්‍ය යුතුකම් මනාලෙස ඉටු වීමෙන් පරමාදර්ශී සමාජයකට මඟ පෑදේ. ගුරුවරයාට විශ්වාසයෙන් ඇල්මෙන් ක්‍රියාකර උපදෙස් පිළිගෙන ශිෂ්‍යයා තම ජීවිත සාර්ථක කරගත යුතු ය. එවිට ගුරුවරයා ද දයාවෙන් කරුණාවෙන් තම යුතුකම් මැනවින් ඉටුකරයි.

පවුල් සංස්ථාවේ දියුණුව පවතින්නේ අනන්‍ය විශ්වාසය මත ය. දරුවන් ඇතුළු පවුලේ දියුණුවට සතුටට සාරධර්ම මත පිහිටා ක්‍රියා කළ යුතුය. එය පවුලේ දියුණුවට මනා පිටුවහලකි.

කල‍්‍යාණ මිත්‍රයන් හා ව්‍යාජ මිත්‍රයන් දෙපිරිස වෙන්කර හඳුනාගෙන කල‍්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුර මෙන්ම මිත්‍ර ප්‍රතිරූපකයන් ගෙන් දුරස්ථවීම මෙලොව - පරලොව දියුණුවට මෙන්ම අධ්‍යාත්මික බාහිර දියුණුවට හේතුවේ. ඇසුරු කිරීමට මිතුරන් නැති විට තනිව ජීවත්වීම සුදුසු ලෙස බුදුදහමේ දැක්වූයේ එහෙයිනි.

සේවා සේවක දෙපිරිසේ විශ්වාසය, කැපවීම උපකාරීත්වය ආයතනයක දියුණුවට බලපායි. යුතුකම් හා වගකීම් නිසි පරිදි ඉටු වීමෙන් ආයතනවල ගැටුම් නිරාකරණය වේ. වංචනික දූෂණ ක්‍රියා අඩුවී ආයතනයේ දියුණුව ඇති වේ.

ගිහි පැවිදි සබඳතා නිසි පරිදි සිදුවීමෙන් ගිහියාගේ පිරිහීම වළකාලීමට ඉවහල් වේ. පැවිදි උතුමන් රක්ෂණය පෝෂණය කිරීමෙන් ගිහියා මෙලොව පරලොව සුගතියට මඟ හෙළි කර ගනී. සමාජ කොට්ඨාශ අතර යුතුකම් නිසි ලෙස ඉටු වීමෙන් සමාජ කණ්ඩායම් අතර අනන්‍ය විශ්වාසය බැඳීම ඇති වේ. හුදෙකලා බව දුරු වේ. මිත්‍රත්වය ගොඩනැගේ. දුක සැප බෙදා ගෙන ජීවත් වේ. අනන්‍ය විරසක වීම් ගැටුම් සමාජයෙන් තුරන් ව සමඟිය ඇති වේ.

(3) (i) අවරිත්වා බ්‍රහ්මචරියං
අලද්ධා යොබ්බතේ ධනං
ජන්ත කොඤ්චාව ඤායන්ති
බීන මච්චේව පල්ලලේ (11 - 15 පිටුව)

(ii) තරුණ වයසේ දී උසස් පිළිවෙත්වල ද, නොහැසිර ලබාගත නොහැකි ධනය ද, නො ලැබ පසු මසුන් නැති දියසිඳුනු විලක් දෙස බලා දුක්වන කොස්වාලිනිණියතු මෙන් තැවෙති.

(iii) ධම්මපදය ත්‍රිපිටකයේ ධර්ම කරුණුවල සාරාංශයකි. බෞද්ධයාගේ අත්පොත ලෙස සැලැකෙන එහි අඩංගු දහම් කරුණු කාල, දේශ, ජාති, ආගම් හේදයෙන් තොරව සියල්ලන්ටම පරිහරණය කළ හැක. ධම්මපදය පුරාම යහපත් පුද්ගල ජීවිතගත කිරීමට උපදෙස් ලබාදී “අක්කෝච්ඡමං අවධි මං” ගාථා ධම්මයෙන් වෛරය නැවත මෙනෙහි නොකිරීමෙන් සංසිදෙන අයුරු ද “නතං කම්මං කතං සාධු”..... සිහිකල විට පසුකැවීමට හේතුවන ක්‍රියා නොකල යුතු බවද “අත්තනාව කතං පාපං” පරිසිදු අපිරිසිදුකම පවතින්නේ තමා තුළම බවද යහපත් ක්‍රියා කිරීම දුෂ්කර බවද “අවරිත්වා බ්‍රහ්ම චරියං” ඉහත දැක්වූ ගාථාවෙන් සුදුසු විට නිවැරදිව අප්‍රමාදව කටයුතු නොකිරීමෙන් පසුකාලයේ පසුකැවීමට හේතුවන බවද “උට්ඨානවතෝ සතිමතෝ” උත්සාහය නිවැරදි සිහිය වමසා බලා තැත්පත් බව, දහමි බව, අප්‍රමාදි බව, පුද්ගල දියුණුවට හේතුවන බව කියැවේ. ඉහත දැක්වූ අයුරින් ගාථා ධම්මයන් 3 ක් වත් අවම ලෙස උදාහරණ කොට දක්වා ඇතිනම් සම්පූර්ණ ලකුණු ලබා දෙන්න. (11 - 54 පිටු)

(4) (i) කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද, ඒනමිද්ධ, උද්ධච්ච, කුක්කුච්ච, විචිකිච්ඡා (11 - 34, 35 පිටු, 10 - 22-32 පිටු)

(ii) සමථ හා විදර්ශනා
සමථ භාවනාව

“විත්තං සමේතිති සමථෝ” සිත සංසුන් කරන්නේ සමථයයි. සිත දියුණු කරන නිසාම විත්ත භාවනාව ලෙසද සිත සමාධි ගත කරන නිසා සමාධි භාවනාව ලෙසද හැඳින්වේ. සමථය නම් සංසිදුවීම ය. සංවර කිරීමය. සිත් දූෂණය වූ අකුසල් දුරලා කුසල සි දියුණු කිරීමට සමථ භාවනාවෙන් සිදුවේ. පංචනිවරණ නම් වූ නිවන් මග අහුරණ ධම්ම සිතේ සමාධියට බාධා කරන නිසා ඒවා යටපත් කිරීම සිදුවේ.

විදර්ශනා

“විසේසෙන පස්සතිති විපස්සනා” යථාර්ථය නුවණින් අවබෝධ කර විශේෂයෙන් දැකීම විපස්සනාවයි. පංචස්කන්ධය ත්‍රිලක්ෂණයෙන් දැකීම සිදුවන නිසා ත්‍රි ලක්ෂණ භාවනාව ලෙස ද සසර දුකින් මුදවාලීමට උපකාරවන බැවින් ප්‍රඥා භාවනාව ලෙස ද හැඳින්වේ. ලෞකික ජීවිතයේ යථාර්ථය අවබෝධ කරගැනීමට මෙන්ම ලෝකෝත්තර නිවන් සැප ලැබීමට ඉවහල් වන්නේ ද විදර්ශනාවය.

(iii) බෞද්ධ භාවනා වූ සමථ - විදර්ශනා තුළින් මෙලොව පරලොව ජීවිත සාර්ථක කරගැනීමට ඉවහල් වේ. සමථ භාවනාව තුළින් කෙලෙස් සිතුවිලි පාලනය වේ. ධාරණ ශක්තිය වැඩි දියුණු වේ. සිහිය මනාකොට එක අරමුණකට ගත හැකිය. ගැටළු විසඳීමට ඉවහල් වේ. ඉවසීම ඇති වේ. පිළිවෙලකට යමක් කළ හැක. නිරෝගීවීමටත් අසහනය දුර්ලිමටත් සමථ- භාවනාව මෙලොව වශයෙන් ඉවහල් වේ. පංච අභිඥා අණට සමාපත්ති ලබාගැනීමට ද මෙමගින් හැකිවේ. විදර්ශනා භාවනාව තුළින් සැබෑ තත්වය නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් ජීවිතයේ නිසරු බව අස්ථිර බව, දුක් සහිත බව පිළිකුල් බව සියල්ල අනිත්‍ය බව වටහා ගැනීමට උපකාරී වේ. අසාර ජීවිත ගෙවමින් ඊර්ෂ්‍යා කිරීමෙන් වෛර කිරීමෙන් ඉවත් වේ. අසහනය දුරලා සිත ප්‍රබෝධමත් වේ. මෙලොව වශයෙන් තවදුරටත් අටලෝ දහමට මුහුණදීමට හැකිවේ. කම්පා නොවේ. එසේම විදර්ශනා භාවනාව තුළින් නිවන් අවබෝධයට මඟ පාදයි. මේ අනුව බෞද්ධ භාවනා තුළින් මෙලොව පරලොව ජයගත හැකි බව ඉතා පැහැදිලි ය.

(5) (i) 1. දාන 2. සීල 3. නෙක්ඛම්ම 4. පඤ්ඤා 5. චීර්ය 6. බන්ති 7. සච්ච 8. අධිට්ඨාන 9. මෙන්තා 10. උපේකඛා

- (ii) **දාන පාරමිතාව** - තණ්හා - මාන මිත්‍යා දෘෂ්ටියෙන් තොරව කරුණාවෙන් ප්‍රඥාවෙන්, පරිත්‍යාගශීලීව දීමනාව උදා:- වෙස්සන්තර ජාතකය
- සීල පාරමිතාව** - කය, වචනය දෙකේ සංවරය සීල යයි උදා:- සීල විමංස ජාතකය
- නෙක්ඛම්ම පාරමිතාව** - පංච ඉන්ද්‍රියන් පිනවීමෙන් වෙන්වීමය. උදා:- මධ්‍යඛේද ජාතකය
- ප්‍රඥා පාරමිතාව** - ජීවිතය හා ලෝකය ඇති තතු දැන නිවන් සොයා යාම. උදා:- උම්මග්ග ජාතකය
- චීර්ය පාරමිතාව** - බලාපොරොත්තු ඉටුවන තුරු නොබසුබට වීමේ පාරමිතාව උදා:- වණ්ණපථ ජාතකය
- ක්ෂාන්ති පාරමිතාව** - ඉවසීමේ පාරමිතාව උදා :- ක්ෂාන්තිවාදී ජාතකය
- සත්‍ය පාරමිතාව** - කිසිවෙකු තොරවටා මූලා නොකර සත්‍ය පිහිටා ක්‍රියා කිරීම උදා :- වට්ටක ජාතකය
- අධිෂ්ඨාන පාරමිතාව** - සිත වෙනස් නොවී ඒ අයුරින්ම පවත්වා ගැනීම උදා:- තේමිය ජාතකය
- මෛත්‍රී පාරමිතාව** - සියලු සත්තවයෝ සුවපත් වෙත්වා සිත පුරුදු පුහුණු කිරීම උදා:- මසමානවක ජාතකය
- උපේක්ෂා පාරමිතාව** - සිතේ මැදිහත් බව උදා:- ලෝම හංස

(iii) **දාන** තමන්ට අයිති යමක් පූජාවක් වශයෙන් හෝ අනුග්‍රහයක් ලෙස ආශාව අත්හැර අපේක්ෂාවෙන් තොරව දීම දානයයි. තමන්ට වඩා උසස් සීලාදී ගුණධර්මයෙන් යුතු පුජ්‍ය පක්ෂයට දීම පුජා බුද්ධියෙන් දෙන දානයයි. යමෙකුගේ අසරණකම සලකා උපකාරයක් ලෙස කරුණාවෙන් අනුකම්පාවෙන් යමක් ලබාදීම අනුග්‍රහ බුද්ධියෙන් දෙන දානයයි පරිත්‍යාගශීලීවීම ශිෂ්‍යය ජීවිතය අර්ථවත් වීමට අවශ්‍යම වේ. දන්දීමෙන් ලෝභය, ද්වේශය දුරුවේ. මෙහි සහගත සිතිවිලි වර්ධනය වේ. ශිෂ්‍යයන් ලෙස තමා දන්නා විෂය කරුණු කියාදීමෙන් අවශ්‍ය පොත පත ලබාදීමෙන් කරුණා මෙහි සිතිවිලි වර්ධනය වේ. එසේම සමගිව කැම බීම ආදිය බෙදා හදා ගැනීමෙන් සාමය, සමගිය සහජීවනයට හුරු වේ. අමතර ඇඳුම් පැළඳුම් නැති බැරි අයට ලබාදීමෙන් කරදර විපත් ඇති වූ අවස්ථාවලදී එසේ ලබාදීමට ඉදිරිපත් වීමෙන් දාන ප්‍රතිපදාව අර්ථවත් කල හැකිය. සීල පාරමිතාව - කය වචන දෙකේ සංවරය සීලයයි ප්‍රාණඝාතය, අදක්තාදානය, කාමමිථ්‍යාරයෙන් වැළකීම කායික සංවර සීලයයි. බොරුකීම, කේලාම් කීම, පරුෂ වචන කීම, හිස්වචන කීමෙන් වෙන්වීම, වාචසික සීලයයි. ශිෂ්‍යයෙකු ලෙස සීලය ජීවිතය අර්ථවත් කිරීමට ඉවහල් වේ. ශිෂ්‍යා යනු ශික්ෂණයක්, විනයක් පුහුණු වන්නාය. සසිල්වත් ිමෙන් පවිත් වැළකී අන්‍ය ජීවිත රකී. දේපල ධනය ආරක්ෂා කරයි. වැරදි කාම සේවනයෙන් බැහැර වේ. අනුන් තොරවටයි. කේලාම්, හිස්වචන පරුෂ වචනයෙන් වෙන්වේ. මධ්‍යසාර භාවිතයෙන් වෙන්වේ. එසේ සිල්වත්වීමෙන් අන්‍යයන් අතර ගෞරවයට හේතුවේ. ප්‍රියවාදී වේ. සිල්වත් වූ මෙබඳු අය අන්‍යයන්ට හානි නොකරයි. යහපතක්ම සිදුකරන නිසා බියෙන් සැකයෙන් තොරව කල්‍යාණ මිත්‍ර ඇසර මැනවින් හඳුනාගනිමින් ජීවත්වේ. එබඳු ශිෂ්‍ය ජීවිත ගත කිරීමට වර්තමාන සමාජයට අවශ්‍යම වේ.

(11 - 18 සිට 30 දක්වා පිටු)

(6) (i) 1. උට්ඨාන සම්පදා 2. ආරක්ඛ සම්පදා 3. කල්‍යාණ මිත්තා 4. සමජීවකතා (11 - 62 පිටුව)

- (ii) **උට්ඨාන සම්පදා** - තමන් කරන කිනම් වෘත්තියක් වුවද උත්සාහයෙන් දැනේ මහන්සියෙන් දහදිය හෙලමින් ධාර්මිකව කිරීම, එබඳු රැකියා කෘෂිකර්මාන්තය වෙළඳාම ගව පාලනය, දුනු ශිල්පය, රාජ්‍ය සේවය වෙනත් ශිල්ප කර්මාන්ත
- ආරක්ඛ සම්පදා** - ධාර්මිකව උපයාගත් ධනය විනාශ වී යා නොදීමට කටයුතු කිරීම, රාජසන්නක වීමෙන් සොර සතුරන්ගෙන්, ගින්නෙන්, ජලයෙන් විනාශවීම තමන් අකමැති අයට අයත්වීම.

කළ්‍යාණ මිත්තකා - යහපත් මිතුරන් ඇසුර, කළ්‍යාණ මිත්තකා ඇසුරු කරන්නා තුළ සද්ධා, ශීල, ත්‍යාග, ප්‍රඥා යන ගුණ ධර්මවලින් යුක්ත විය යුතුය. එම ගුණ ධර්ම අනුව තම වර්තය සකසා ගැනීමට හැකිවේ.

සමජීවිකතාවය - ආදායම හා වියදම (අය, වැය) මනාව තුලනය කරගැනීමකි. අඩු ආදායම ඇතිව වැඩියෙන් වියදම් කරන්නා (උදුම්බරබාදික) එයට හේතුව අනුකරණය වේ. එය පිරිහීමට හේතුවකි.

(iii) ව්‍යග්ගපජ්ජ, මහාමංගල, පරාභව, සුත්‍ර දේශනා තුළින් පුද්ගලයාගේ මෙලොව දියුණුවට මෙන්ම පරලොව දියුණුවට අදාල ධර්ම කරුණු රාශියක් දක්වේ. මේවා පිළිපැදීම තුළින් තමාගෙන් සමාජයෙන් යහපත පිණිස හේතුවේ. පුද්ගල දියුණුව හා පිරිහීම සිදුවන අයිරු වටහාදෙන මේ කරුණු ප්‍රායෝගිකව ක්‍රියාවේ යෙදීමෙන් පුද්ගලයාගේ අධ්‍යාත්මික ආර්ථික සමාජය ජීවිතය පිරිහීමට පත් නොවී අර්ථවත්ව සාර්ථක කරගැනීමට ඉවහල් වේ. උදා:- මහා මංගල සුත්‍රයේදී අනුවණයන් ඇසුරු නොකිරීම, නුවණැත්තන් ඇසුර පුද්ගල පෞරුෂයට බලපායි. එසේම සීලාදී ගුණධර්මයන්හි පිහිටීමේ කය, වචන සංවර කරගැනීම පවා දක්වයි. එය ද මුල් ජීවිතයම සාර්ථක කරගැනීමට ඉවහල් වන්නකි. පරාභව සුත්‍රයේදී නුවණැත්තෝ ධර්මයට කැමැති බව ද අනුවණයෝ ධර්මයට අකමැති බවද, කුසල් අකුසල් තමා තේරුම් ගත යුතු බව කියැවේ. එසේම යමෙකුගේ පිරිහීම සෘජුවම බලපාන නිතර නිදන සුඵ බව, අලසකම, උත්සාහයෙන් තොර බව පිරිහෙන කරුණු ලෙස පරාභව සුත්‍රයේ දක්වයි. මංගල සුත්‍රයේදී මවිපිය උපස්ථානය කෙලෙහිගුණ දක්වීම, උවටැන් කිරීම යුතුකමක් ලෙස දක්වයි. සභාවේ ඇලුණු බව හෙවත් කථාවෙන් දවස ගෙවීම මුළුදාම කීම පිරිහීමේ ලක්ෂණයන්ය. සුදුවට සුරාවට ලොල්වීමෙන් දිළින්දකු වන බව සුත්‍ර ධර්මයේ දක්වේ. මේ අනුව සුත්‍ර දේශනා තුළින් මෙලොව දියුණුව පමණක් නොව පරලොව දියුණුව සඳහා ද කරුණු අන්තර්ගත බව පැහැදිලි ය.

(7) (i) **පූජ්‍ය රේරුකානේ වන්ද විමල හිමි**

1897 ජූලි 19 දින රුබෙල් ගුණවර්ධන නින් උපත ලබා 1906 ජනවාරි 08 බුරුමයේ විනයාලංකාර හිමි වෙතින් රේරුකානේ වන්ද විමල නමින් පැවිදි බිමට ඇතුල් විය. 1917 ඔක්තෝම්බර 26 දින බුරුමයේ ධම්මිකාරාම සීමා මාලකයේදී උපසම්පදාව ලැබීය. පොහොය දිනය, ධර්ම විනිශ්චය, බෞද්ධයාගේ අත්පොත, අභිධර්ම මාර්ගය, පාරමිතා ප්‍රකරණය, උත්වහන්සේ ලියන ලද ග්‍රන්ථ කිහිපයකි. ලියන දේ එක තාවේදීම ලියා මුද්‍රණයට යැවීම උත්වහන්සේගේ විශේෂිත හැකියාව විය. සංස්කෘත, පාලි, සිංහල, බුරුම භාෂා රාශියක් දැනසිටි උත්වහන්සේ සම්මාන පණිවිත උපාධියද, කැලණිය විශ්ව විද්‍යාලයේ මහාචාර්ය පදවිය ද 1963 සාහිත්‍ය චක්‍රවර්ති උපාධිය ද පිරිනමන ලදී. 1976 ශ්වේජන් නිකායේ මහානායක ධුරයට පත් උත්වහන්සේ 1997 ජූලි 4 දින අපවත් විය.

(ii) **පූර්ව දම්ම සාරථී ගුණය**

මිනිස් කිරිසන් දේව, යක්ෂ, බ්‍රහ්ම, ආදීන් අතර නොහික්මුණ පිරිස හික්මවා ගැනීමට බුදුන්වහන්සේට වූ බලය පූරුෂ දම්ම සාරථී ගුණය ලෙස හැඳින්වේ. ඒ සඳහා උත්වහන්සේ භාවිතා කරනු ලැබුවේ කරුණාව, මෙමත්‍රිය, ඉවසීම, ප්‍රඥාව වැනි අධ්‍යාත්මික ගුණාංගයන්ය. මේසඳහා උදා:- අංගුලිමාල දමනය, ආලවක යක්ෂ දමනය, නාලාගිරි දමනය, සච්චක දමනය, උපාලි ගෘහපති දමනය, තුන් බෑ ජටිල දමනය, මේ අයුරින් බුදුන්ගේ දමනයට පත්වූවන් පිළිබඳව ගුරුඵගෝමීන් ගේ අමාවතුර කෘතියේ විස්තර දක්වේ. (11 - 11 පිටුව)

(iii) **ස්ථූපය**

වෛත්‍යය, වෙහෙර, සෑය, දාගැබ, ථූපය, චේතිය ආදී විවිධ නමින් හඳුන්වන ස්ථූපයේ තැන්පත්ව ඇත්තේ බුදු පසේ බුදු මහරහත් යන උතුමන්ගේ ධාතු හා විවිධ පුද පූජා චිත්‍රන් ය. ත්‍රිවිධ වෛත්‍යය අතුරින් පළමුව වන්දනා කළ යුත්තේ ස්ථූපයට ය. එයට හේතුව ශාරීරික ධාතු තැන්පත්ව තිබීමය. ලංකාවේ ස්ථූප හැඩයෙන්ම ඉදිවූ පළමු ස්ථූපය ථූපාරාමය වේ. එය බුදුන්ගේ දකුණු අකු ධාතුව තැන්පත් කර දේවානම් පියතිස්ස රජු නිර්මාණය කරන ලදී. ගර්භයේ ස්වභාවය අනුව ස්ථූප වර්ග 6 කි. සණ්ටාකාර, සටාකාර, බුබුලාකාර, ධාන්‍යාකාර, පද්මාකාර, අම්ලාකාර වේ. සුදුපාංග ලෙස ජේසා වළලු, ගර්භය, හතරැස්කොටුව, දේවතා කොටුව, කොත් කැරැල්ල, වූඩා මාණික්‍යය දැකිය හැක. කුඩා ස්ථූප වටා අනංකාර වටදාගෙය නමින් ගොනැගිල්ලක් විය. පැරණි ස්ථූපවල වාහල්කඩද දැකිය හැකි අංගයකි. ලංකාවේ විශාලතම ස්ථූප ඉදිකරවන ලද්දේ දුටුගැමුණු රජු මහසෙන් රජු හා වලගම්බා යන රජවරුන් විසිනි. (10 - 108 - 110 පිටුව)

(iv) **සද්ධර්මරත්නාවලිය**

'සද්ධර්මය නම් මිණිකැට ඇමුණු මාලය' යන අරුතින් ලියවුණ සද්ධර්ම රත්නාවලිය ධර්මසේන හිමියන්ගේ කෘතියකි. ගැමි වහරට සමීප වූ උපමා උපමේය වැඩියෙන් යොදාගෙන වර්ත හා අවස්ථා නිරූපණය කර ඇත්තේ මනරම් ලෙසය. ගැමි ජනයාට සමීප වහරින් කථා රීතිය යොදා ගැනීම සද්ධර්මරත්නාවලි කතුවරයාගේ ආවේණික ලක්ෂණයකි. පාලි ධම්මපදට්ඨ කථාව ඇසුරෙන් රචනා වූවද එය මෙරට ගැමි හදවත් තුලට සමීප කරලීමට උත්වහන්සේට හැකිවූයේ ගැමි ජීවිතයෙන් ලත් අත්දැකීම් නිසාය. සද්ධර්මරත්නාවලිය තුළින් මතුවන්නේ පුස්තකාල පොත් සුවද නොව ගැමි ජීවිතයේ සුවද යැයි මාර්ටින් වික්‍රමසිංහ ශූරීන් පවසන්නේ එහෙයිනි. (10 - 121 පිටුව)